RISCURILE SUNT UBICUI – SECURITATEA TREBUIE SĂ FIE ACUM ȘI AICI

THE RISKS ARE UBIQUITOUS - SECURITY MUST BE IN HERE AND NOW

CZU: 342.71:355.1:341.217(4) **https://doi.org/10.59295/spd2024j.19**

Rodica CIOBANU,
ORCID: 0000-0001-6071-8178
e-mail: rod.ciobanu@gmail.com
Universitatea de Stat din Moldova

Summary. *The paper outlines the roadmap concept for joint research on the constants of ensuring the individual's security in times of transitions and social reform by determining the standards to increase the effectiveness of national security mechanisms. In order to explain the research milestones, relevant topical issues of current security challenges and vulnerabilities are referred to. At the same time, the focus is placed towards the individual's security, to provide a long-term boost of cross-sectoral research into the adjustment processes of the national regulatory framework to the European one, and how security guarantees would facilitate the increase of the nexus between citizens and authorities. Consequently, using a diversified methodology, it aims to: - define security standards in line with the individual's needs to forecast the security risks; - define indicators to guarantee an adequate security environment or security balance; - define the interactions that will increase the effectiveness of the protection and security mechanisms.*

Keywords: *mechanisms, needs, security, roadmap, authorities, citizenship*

INTRODUCERE

Aspecte preliminare

Contextul socio-politic, juridic și economic al Republicii Moldova este unul aglomerat de procese și evenimente care din ce în ce mai mult au precipitat spiritele în virtutea unor subiecte sensibile precum cel al securității naționale. În prezent, mai multe probleme conectate securității naționale sunt abordate și discutate de autoritățile naționale și de instituții media, dar și în casele cetățenilor simpli. La un moment s-a creat percepția că nu mai poate nimeni să înțeleagă ce se întâmplă, cine și cu ce se ocupă, care este prezentul și viitorul Republicii Moldova și a cetățenilor ei.

Dintr-o perspectivă, parcă ar fi definită din punct de vedere politic prioritatea parcursului european, în special în contextul unui proces inițiat de negocieri, la un pas de un referendum lansat pentru a avea certitudinea suportului cetățenilor pentru seriosul exercițiu al aderării la comunitatea europeană. Din alta, tot mai umbrit devine acest parcurs în contextul accentuatelor tentative de destabilizarea a situației din țară prin intermediul unor formațiuni politice pro-ruse, și nu numai, despre care vorbesc

autoritățile (Președenția, Ministerul Afacerilor Interne etc.) bazându-se pe informațiile Servicului de Informații și Securitate [1]. În această conjunctură parese a fi necesară recunoașterea a două laturi ale aceleiași monede: cea luminoasă și cea obscură. În cel dintâi caz, conștientizarea avantajelor și beneficiilor pentru țară și cetățeni în condițiile în care exercițiul parcursului spre comunitatea europeană ar fi realizat cu succes și în termeni proximi. În cel de-al doilea, realități incerte și acțiuni neclare, chiar și luând în calcul înțelepciunea populară pe care au avut-o generații de moldoveni, pare a fi imposibilă înțelegerea rolului autorităților publice și a funcționarilor în promovarea intereselor statului Republica Moldova, în asigurarea securității și facilitarea conectivității dintre Standarde UE – Realități ale Republicii Moldova și Cetățeni. Or, în virtutea obligațiunilor profesionale, a statutului pe care îl au angajații diverselor instituții și autorități, ar fi necesar un angajament plenipotențiar de punere în aplicare a bunelor practici europene și promovarea interesului național și a securității statului, cetățeni al căruia sunt. Or, așa cum prevede *Legea cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public* [2, art.2] autoritatea publică „acționează în regim de putere publică în scopul realizării unui interes public”, iar „persoana ce deține funcția public acționează în temeiul atribuțiilor şi obligațiilor stabilite în temeiul legii în scopul realizării prerogativelor de putere publică”.

Ce anume ar trezi îngrijorarea în raport cu puterea publică și interesul public?

Mai multe lucruri ar putea fi puse în această perspectivă a îngrijorărilor care ar fi determinate de factorul geopolitic, de schimbările climatice, de crize tot mai frecvente etc., dar nu acestea sunt cele care se bucură de atenție. Momentul crucial al răspunsului cu privire la îngrijorări se dovedește unul foarte specific istoriei și contextului și care explică, într-o anume manieră, progresele încetinite a Republicii Moldova spre democratizare și stat de drept, datorită calității factorului uman și modului în care a fost pus pe cântar interesul profesional - interesul personal – interesul național. În acest sens, episoadele legate de subiectul *trădării de patrie*, discutat tot mai frecvent, până în prezent nu a fost conectat în mod direct de către cetățeni de necesitățile, interesele de securitate personală și prin consecința tranziției de la premise la concluzie ar rezulta că nu îi vizează în mod direct. Or, atunci când se folosește cuvântul „*Patrie*” oare pentru câți dintre cetățeni este legat de pământ, tradiție, neam etc. În condițiile în care societatea moldovenească a fost profund marcată de migrație, și ce încărcătură simbolică și emoțională are cuvântul *„Patrie”,* pentru toți și pentru fiecare în parte? Probabil că puțini sunt dintre cei care s-au gândit în mod deliberat la acest subiect, fiind mai mult preocupați de problemele cotidiene pe care le au, de necesitățile de bază pe care trebuie să și le asigure. Mai pui că sunt autorități și funcționari care au misiunea de a contribui la asigurarea securității și bunăstării cetățenilor săi, să acționeze în interes public.

Capitolul XVII al Codului Penal ce se referă la *Infracțiuni contra autorităților publice și a securității statului*, în specță art. 337 (1) explică că „fapta săvârșită intenționat de către un cetățean al Republicii Moldova împotriva suveranității, independenței, unității, indivizibilității, securității sau capacității de apărare a Republicii Moldova, în

interesul unui stat străin, al unei organizații străine, al unei entități anticonstituționale sau al reprezentanților lor, exprimată prin:

a) trecere de partea inamicului pe timp de război sau conflict armat;
b) spionaj;
c) divulgare a secretului de stat;
d) acordare de ajutor în vederea desfășurării unor activități ostile împotriva securității statului" [3] este *Trădare de Patrie*. În același timp, *Legea securității statului* în art.1 indică că securitatea statului este parte integrantă a securităţii naţionale. Inclusiv se face conexiune dintre securitatea statului și cea a persoanei, menționându-se: „Prin securitatea statului se înţelege protecţia suveranităţii, independenţei şi integrităţii teritoriale a ţării, a regimului ei constituţional, a potenţialului economic, tehnico-ştiinţific şi defensiv, a drepturilor şi libertăţilor legitime ale persoanei împotriva activităţii informative şi subversive a serviciilor speciale şi organizaţiilor străine, împotriva atentatelor criminale ale unor grupuri sau indivizi aparte" [4] .

Totodată prevederile art.8 [4] se referă la dreptul cetățenilor la informare asupra activităţii organelor securităţii statului şi asupra problemelor ce ţin de interesele lor personale, dar întrebarea relevantă contextului, asupra căreia se cere de meditat, se referă la impactul social al acestor informații. Mai mult *Concepția securității naționale a Republicii Moldova* expres indică că „ Securitatea naţională nu este numai securitatea statului, ci şi securitatea societăţii şi a cetăţenilor Republicii Moldova, atât pe teritoriul Republicii Moldova, cât şi peste hotarele ei"[5]. Liniile directoare de securitate specifică că principala resursă a ţării sunt oamenii, de aceea asigurarea unor mecanisme de apărare cât mai eficientă a intereselor şi drepturilor cetăţenilor pentru a asigura „dezvoltarea şi valorificarea cât mai plenară a potenţialului uman" este o prioritate a autorităților statului.

Până aici toate lucruri sunt clarificate din punct de vedere normativ și parcă sunt așa cum ar trebuie să fie. Dar iată că nu este chiar așa, datorită cazurilor mediatizate și discutate aprig de către decidenți politici, experți, analiști care la o primă apariție publică, păreau a fi unicat, ca să se transforme treptat în legitate ori normalitate. Primul caz, care a oferit spațiu pentru dezbateri și lansări de păreri, a trecut prin culisele instituțiilor de drept și a autorităților, dezbătut în spațiul mediatic moldovenesc este cel al unui ex-deputat, condamnat de Judecătoria Chișinău la 14 ani de închisoare pentru trădare de patrie și achitat doi ani mai târziu. Alt caz, care la fel a fost multiplu abordat în spațiul public e cel al unui fost șef al Marelui Stat Major al Armatei Naționale, suspectat de spionaj în favoarea Rusiei. Cel de-al treilea, care a urmat la o distanță nu prea mare de timp, de reținere a șefului Direcției generale juridice a Parlamantului și a unui angajat al Poliției de Frontieră, aceștea fiind bănuiți de trădare de patrie și complot împotriva Republicii Moldova. Despre ce ca atare vorbesc toate aceste cazuri? Toate aceste situații accentuează multiple vulnerabilități și riscuri, precum și stringența necesității de securitate. Or, sub influența factorilor externi, în special războiul din Ucraina, dar și a unor factori interni

(cele 3 cazuri menționate supra sunt prea suficiente în acest sens) se acutizează nevoia de siguranță a persoanei.

În atare condiții este important exercițiul prin care se vor identifica modalități de intervenție și de reacție pentru a acoperi/asigura această necesitate, care se încadrează printre cele mai importante necesități ale persoanei, și care ar defini reziliența statului și caracterul durabil al eficienței instituțiilor în asigurarea necesității de securitate.

REZULTATEA ȘI DISCUȚII

Ce ar însemna certitudinea siguranței? Și cum poate fi alimentată?

În ultimii ani tot mai mult s-a vorbit despre tendința de aderare a Republicii Moldova la standarde ale comunității internaționale pe dimensiuni esențiale precum securitatea, justiția și drepturile omului, democrația etc. asumându-și aceleași priorități care au fost adoptate prin *Declarația Summit-ului privind Dezvoltarea Durabilă*. Țintele globale ale *Obiectivelor de Ddezvoltare Durabilă* (ODD) sunt foarte complexe și unele dintre acestea se referă la multiple aspecte relevante contextului național. Printre cele 17 obiective generale ale dezvoltării durabile ale Agendei 2030 [6], ODD 16 *Promovarea unei societăți pașnice și incluzive pentru o dezvoltare durabilă, a accesului la justiție pentru toți și crearea unor instituții eficiente*, *responsabile și incluzive la toate nivelurile, care* se referă la un areal extins de domenii prioritate precum drepturi și libertăți fundamentale, ordine și securitate publică, justiție și prevenirea corupției, tehnologii informaționale, administrare publică și protecție socială etc. Toate acestea au o relevanță majoră pentru Republica Moldova, chiar în formula în care se regăsesc la nivel global. În același timp, luând în calcul arealul amplu al domeniilor de referință, acestea trebuiesc tratate: 1. din perspectivă sectorială, în condițiile în care ne orientăm spre eficiența acțiunilor orientate spre atingerea țintelor; 2. din perspectivă integrată, dat fiind caracterul complex și diferențiat al activităților necesare a fi adoptate la nivel național, care necesită viziuni interconectate, deoarece problemele sunt interdependente (cum ar fi spre exemplu subiectul securitate care este dependent de calitatea și eficiența justiției, de nivelul de corupție, de eficiența mecanismelor de protecție a drepturilor și liberătăților fundamentale).

Scopul urmărit pentru a fi realizat pe termen lung se referă la abordarea conjugată a constantelor de asigurare a securității persoanei în condiții de tranziții și reformare socială prin determinarea standartelor de creștere a eficienței mecanismelor de asigurare a securității naționale. Urmând acest scop și parcurgând cele două perspective, menționate supra, se va structura subiectul pornind de la apreciarea faptului că *Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană”* oferă arealul de discuții în cheia în care se propune. Astfel, ipoteza de bază, ***prin care se prezumă că interdependența dintre persoană și necesitățile acesteia, avantajează eforturile de creștere a eficienței mecanismelor de asigurare a securității și crește conștientizarea rolului major al instituțiilor de stat, precum și definește conectivitatea dintre persoane și autorități, dintre persoană și stat*,** impune și atenționează asupra instrumentelor metodologice necesare a fi definite în che-

ia relevanței, eficienței și a rezultatului urmărit. Or, consecvența și rigoarea metodologiei va contribui la: - definirea standardelor de securitate în cheia necesităților persoanei, în vedere stabilirii caracterului previzibil al riscurilor de securitate; - definirea indicatorilor garanți al unei medii de asigurarea a securității ori echilibrului de securitate; - definirea interacțiunilor, care vor determina creșterea eficienței mecanismelor de protecție și asigurare a securității persoanei.

Ca rezultat, construcția raționamentului metodologiei cercetării urmărește a fi unul trans-sectorial, având ca temei documente de referință, care fiind dezvoltate într-o altă paradigmă a discursului științific, centrat pe necesități vine să dezvolte concomitent platforme de cercetarere inter- multi- și trans- disciplinare, care fiind conjugate vor genera soluții inovative pentru asigurarea necesității de securitate.

CONCLUZII

Care este direcția de urmat?

În consonanță cu cele menționate supra și în contextul analizei *Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană”* [7] se vor desprinde cel puțin 4 argumente, ce nu pot fi neglijate într-un exercițiu de căutare a reperelor de garantare a securității persoanei ori poate oferi un minim de certitudine cu privire la siguranța pentru ziua de astăzi și cea de mâine:

- În centrul atenției trebuie să fie plasat omul, calitatea vieții acestuia și necesitățile lui;
- Dezvoltată în jurul a 4 priorități, *Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană”* plasează în atenție 4 mari domenii ce exprimă garanții de securitate: Economie durabilă și incluzivă, Capital Uman și social robust; Instituții oneste și eficiente; mediu ambiant sănătos, care necesită efort științific de extindere la nivel practic și reconfigurare a pașilor necesari pentru identificarea soluțiilor de durată;
- *Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană”* susține valorificarea unui model integrat de politici, considerat ca fiind optim pentru țară, fapt ce se justifică din mai multe perspective și are argumente suficiente pentru a persevera în atingerea obiectivelor propuse;
- Iese în evidență necesitatea de definire a unei viziuni de dezvoltare axată pe realizarea drepturilor social-economice și pe fortificarea capacităților și abilităților individuale ale fiecărui om în parte.

Securitatea abordată în calitate de necesitate primară, necesită a fi analizată prin filiera aspirațiilor persoanei și a standardelor pe care le recunoaște ca legitime și pot fi validate într-un exercițiu practic de mobilizare în vederea determinării mecanismelor de asigurare a securității.

Asigurarea securității în cheia unui standart recunoscut ar aduce beneficii care ar echilibra ruptura dintre autorități și cetățeni, despre care tot s-a menționat în ultimii ani.

Un prim pas în acestă direcție este dezvoltarea unor metodologii de colectare a feedback-ului plasat într-o analiză calitativă pentru a genera soluții de alimentare a „certitudinii securității”, chiar dacă în realitatea aceasta este iluzorie, luând în considerare multiplele riscuri și provocări ale timpurilor actuale. Or, îmbunătățirea clarității cadrului național de reglementare a securității naționale și de eficiență a mecanismelor de protecție a persoanei nu asigură și „certitudinea securității” în percepția persoanei. Creșterea implicării și spiritului cooperant al cetățenilor cu instituții de stat datorită efectului creșterii încrederii în autorități și funcționari ar fi un salt împortant în această direcție.

Necesitatea de modernizare și ajustare constantă la cerințele de moment a cadrului național de reglementare a securității în vederea furnizării acesteia către cetățeni trebuie adaptată inclusiv la epoca digitală, care a arătat caracterul complex, nesigur și uneori ineficient al mecanismelor actuale de securitate.

REFERINȚE

1. Notă. Cu privire la risurile de securitate au fost organizate conferințe de presă, breafinguri la care au fost punctate pericolele la adresa securității și atențională societate cu privire la acestea. În acest sens se va lua în considerație: Declarațiile Directorului SIS A. Musteață.În: https://newsmaker.md/ro/seful-sis-declara-ca-sunt-tentative-de-destabilizare-a-situatiei-in-moldova-monitorizam-pentru-a-nu-admite-o-lovitura-de-stat/; Declarațiile Președintelui RM. În: https://agora.md/2024/01/13/maia-sandu-in-aceasta-primavara-rusia-isi-va-relua-actiunile-de-incercare-de-destabilizare-a-situatiei-video; Precum și multe altele, cum ar fi cele disponibile la: https://www.dw.com/ro/chi%C8%99in%C4%83ul-a-pus-m%C3%A2na-pe-planul-rusiei-de-destabilizare-a-moldovei/a-68445268; În: https://moldova1.md/p/28955/chisinaul-denunta-noi-intentii-de-destabilizare-a-situatiei-in-zona-de-securitate.
2. Legea nr. 158 din 04-07-2008 cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public. Publicat: 23-12-2008 în: Monitorul Oficial Nr. 230-232 art. 840 cu modificările ulterioare. În: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=120077&lang=ro
3. Codul Penal al Republicii Moldova. Publicat: 14-04-2009 în: Monitorul Oficial Nr. 72-74 art. 195 cu modificările ulterioare. În: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=122429&lang=ro
4. Legea nr.618 securității naționale din 31-10-1995 cu modificările ulterioare. În: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=115238&lang=ro
5. Legea nr.112 din 22-05-2008 cu privire la aprobarea Conceptului Securității Naționale a Republicii Moldova. Publicat: 03-06-2008 în Monitorul Oficial Nr. 97-98 art. 357, cu modificările ulterioare. În: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=24400&lang=ro
6. Adaptarea Agendei 2030 de dezvoltare durabilă la contextul Republicii Moldo-

va. În: https://www.undp.org/ro/moldova/publications/adaptarea-agendei-2030-de-dezvoltarea-durabila-la-contextul-republicii-moldova

7. Notă: Generalizări formulate în temeiul analizei Strategiei Naționale de Dezvoltare și a Notei de concept privind viziunea Strategiei Naționale. În: https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/nota_de_concept.pdf

NOTĂ. Articol elaborat în cadrul subprogramului *„Consolidarea mecanismelor socio-economice și juridice de asigurare a bunăstării și securității cetățenilor” (CONSEJ 01.05.02)*